

Mgr. Alice Glaserová

Výstava Věra Šlechtová – restaurátorské práce a volná tvorba / Vánoční výstava

V roce 2022 naše muzeum navázalo na výstavní cyklus věnovaný prezentaci zrestaurovaných sbírkových předmětů. V rámci tohoto projektu byly v minulosti představeny jak zrenovované sbírkové předměty, tak i samotní restaurátoři, s nimiž muzeum obvykle dlouhodobě spolupracuje.

V roce 2022 jsme představili tvorbu restaurátorky skla a keramiky Věry Šlechtové, se kterou je naše muzeum v kontaktu od roku 2004. Věra Šlechtová je jednou z mála specialistek v oblasti podmaleb na skle. Ty tvoří významnou součást podsbírky etnografie a pro náš region jsou výrazným fenoménem.

Výstava, která proběhla na závěr roku 2022 ve výstavních sálech v přízemí budovy Regionálního muzea v Českém Krumlově, byla rozdělena na dvě části. V té první mohli návštěvníci obdivovat volnou tvorbu autorky. V té druhé muzeum představilo soubor podmaleb, který prošel postupně od roku 2004 restaurátorským zásahem.

Návštěvníci tak měli jedinečnou možnost zhlédnout velkou část kolekce podmaleb českokrumlovského muzea, a to právě tu část, která byla díky zrestaurování ve velmi dobré kondici a která bude díky tomu mnohem snáze využitelná v rámci výstavních projektů i dalších letech.

Obrázky na skle s náboženskou tematikou jsou velmi zajímavým druhem lidového umění. Byly vyráběny v rodinných dílnách v chudších neúrodných, obvykle příhraničních horských oblastech. I na území Českokrumlovska bylo významné výrobní centrum na podmalby.

Rozkládalo se při hranicích s Rakouskem v Novohradských horách. Po obou stranách hranice zde působilo několik dílen. Nejvíce se proslavily dvě. Jedna se nacházela v obci Pohoří na Šumavě a druhá v nedalekém rakouském Sandlu. Podmalby z této oblasti tvoří nadpoloviční většinu z celkového počtu podmaleb Regionálního muzea v Českém Krumlově a produkty tohoto střediska jsou součástí mnoha sbírkových fondů muzeí nejen v České republice. Další významná oblast výroby obrázků na skle se nacházela blízko našeho regionu při hranicích s Bavorskem. Také zde se výrobou obrázků zabývalo více dílen. Nejvíce se prosadila dílna v šumavské Kvildě. Podmalby z Kvildy tvoří druhou menší část z celkového počtu podmaleb Regionálního muzea.

Produkce a následná distribuce podmaleb na skle v těchto oblastech byla pro obyvatelstvo velmi významným doplňkovým, ale často i hlavním způsobem obživy. Dílny se velmi často soustřeďovaly u skláren, odkud výrobci odebírali levné kazové tabulové sklo.

To bylo velmi důležité, neboť vytvářelo cenovou dostupnost podmaleb pro širší, obvykle venkovský, převážně katolický okruh zákazníků. Obrázky určené pro lidové vrstvy se vyráběly přibližně již od 18. století, ale největší rozmach výroby nastal ve století devatenáctém.

S tímto procesem se časově krylo postupné zlepšování ekonomické situace venkovského obyvatelstva. Menší obrázek na skle stával v polovině 19. století 12 až 24 krejcarů. Pro představu: denní plat tovaryše činil v té době 40 až 50 krejcarů. Nádeník si za den vydělal 18 až 24 krejcarů.

Oproti klasickým uměleckým dílům měl obrázek trochu jiný účel než jen okrášlit domov. Podmalby plnily především náboženskou funkci. Byly prostředníkem mezi člověkem a zobrazeným motivem – světcem, Pannou Marií, Ježíšem, Svatou Trojicí a podobně. Umělecká hodnota a originalita nebyla pro lidové prostředí vůbec důležitá. Obrázky měly především chránit majitele a celé hospodářství před nepříznivými událostmi.

Lidé si podmaleb velmi vážili. Vyhrazovali jim čestné místo ve svatém koutě. To byl roh světnice s důležitým kultovním významem. Zde stával stůl, u kterého se rodina scházela ke společnému jídlu a modlitbám, byly zde usazovány významné návštěvy a čestní hosté.

V rohu svatého koutu byl umístěn krucifix a koutní skříňka s důležitými rodinnými dokumenty a Biblií. Stěny svatého koutu byly zdobeny podmalbami. Často byly stěny podmalbami doslova pokryty v několika řadách nad sebou, a to v souladu se zámožností rodiny.

Hlavním nepřítelem podmaleb bylo právě jejich čestné umístění ve světnici. Byly zde vystaveny vysoké vlhkosti, kouř a dýmu vycházejícímu z loučí, lojových svíček a petrolejek. Toto

působení v kombinaci s nekvalitními pojidly barev, které malíři používali, způsobovalo praskliny, degradaci barev, porušování malby a často vytroušení celých barevných ploch.

Díky nevhodné manipulaci se podmalby často rozbily, nebo popraskaly. Poměrně rozšířeným jevem jsou také neodborné neumělé opravy podmaleb. To vše a ještě mnohem více zjišťuje restaurátor, když vyjme namalovaný výjev z rámu. Velmi často se barevné vrstvy odlupují natolik, že malba nesnese sebemenší dotyk.

Od této chvíle následuje celá řada odborných kroků. Můžeme jmenovat fixaci, čištění malby i skla, retušování, tupování. Často se pod sklo, kde chybí velká část malby, podkládá speciální malovaná matrice, aby byla originální malba co nejméně narušena. Každá podmalba vyžaduje trochu jiný přístup. Ten volí restaurátor podle své praxe a zkušenosti. Tak je tomu právě v případě Věry Šlechtové, která se lidovou podmalbou zabývá dlouhodobě a je v tomto specifickém oboru jedním z mála erudovaných odborníků.

Vánoční výstava 2022

Na období Adventu a Vánoc jsme připravili menší vánoční výstavu, která přibližovala způsob trávení zimního období a Vánoc našich předků. Představili jsme návštěvníkům předměty dokreslující adventní a vánoční atmosféru, jako jsou zvykoslovné předměty, historické formy na perník, vánoční ozdoby z různých materiálů, vyřezávané dřevěné betlémy, tradiční pečivo, kuchyňské náčiní spojené s předvánočním pečením, novodobé podmalby na skle s vyobrazením světců a podobně. Výstava byla doplněna doprovodnými texty s popisy lidových zvyků, které se vázaly k významným svátkům tohoto období. Také v nadcházejícím roce plánuje Regionální muzeum výstavu věnovanou času Vánoc a způsobu jeho trávení v minulosti.

Použitá literatura:

KAFKA, Luboš. *Malované na skle: lidové podmalby*. Vyd. 1. Praha: LIKA KLUB, 2005.

KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Vyd. 1. Praha: Národní muzeum, 2013.